

історії людства. Це пов'язано із швидкими технологічними змінами і зростанням чисельності населення. Способи землекористування і зміни в ньому відіграють важливу роль у впливі людства на атмосферу, а в кінцевому рахунку і на цілу біосферу. До найважливіших проблем довкілля, пов'язаних із землекористуванням, можна віднести: вирубування і деградацію лісів, зростання викидів газів парникового ефекту внаслідок вирубування лісів і як наслідок глобальне потепління; опустелення; ерозію ґрунтів і деградацію земель. Ландшафти втрачають стабільність, а екосистеми – резистентність до зовнішніх впливів і потенціал щодо надання людству широкого кола так званих екосистемних послуг.

Історичний досвід, а також аналіз актуальних тенденцій суспільного розвитку засвідчують важливість довгострокової політичної стратегії переходу до використання земель на засадах теорії сталого розвитку. Ця зорієнтована на довгострокову перспективу стратегія має передбачати поєднання ефективного регулювання держави з ринковими інструментами екологічної політики, які мають стимулювати впровадження наукових рекомендацій щодо ефективних виробничих і природоохоронних технологій та інновацій, об'єднаних цілями сталого розвитку.

Отже, традиційні способи господарювання та інновації навряд чи адекватно вирішать ці проблеми. У країнах з ринковою економікою необхідні радикальні реформи у політичному управлінні. З одного боку, необхідно розробити стале регулювання, щоб охопити всі залежні від землекористування виробництва і споживання, з метою уникнення серйозних спотворень і згубних наслідків. З іншого боку, очевидним є те, що стратегічний напрямок і орієнтація інновацій на вирішення цих завдань вимагає розробки нових інструментів політики для забезпечення довгострокових цілей переходу від викопних ресурсів економіки до відновлюваних. Це вимагає пріоритетності як у розвитку наукової бази в стратегічно важливих галузях, так і у стратегічній підтримці інвестицій в інновації, які орієнтовані на ведення сталого сільського господарства задля виробництва продуктів харчування, енергії і матеріалів, використання біотехнологій.

СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Богач К.С., ДВНЗ «НГУ», м. Дніпропетровськ

Система екологічного менеджменту (СЕМ) – сучасний підхід до врахування пріоритетів охорони навколишнього середовища при плануванні та здійсненні діяльності організації. Вклад СЕМ у формування успіху організації визначається тим, що вона дозволяє систематизувати підходи до запобігання і вирішення екологічних проблем в усіх аспектах діяльності. В сучасних умовах скорочення витрат, викликаних нераціональним використанням ресурсів і матеріалів, втратами тощо, виступає в якості одного з найбільш значущих

переваг впровадження СЕМ.

Протягом дуже довгого часу наших співвітчизників виховували на тезі «Україна – країна з багатими природними і трудовими ресурсами». Відчуття недостатку визначало, і багато в чому і зараз визначає, недбайливе ставлення до них. Зараз вже починає відчуватися нестача кваліфікованих трудових ресурсів, суттєвими для економіки країни стали важкодоступність і падіння ефективності використання природних ресурсів. Держава прийшла до висновку про необхідність посилення політики в сфері використання природних ресурсів, що виявляється і в зростанні цін, і у введенні обмежувальних механізмів. Навряд чи потрібно детально зупинятися на тому, що в Європейських країнах подібні рішення прийняті вже давно, і на те були об'єктивні причини.

Таким чином, застосування СЕМ і тісно пов'язаних з ними підходів більш чистого виробництва, ресурсозбереження, еко-ефективності відображає об'єктивну необхідність забезпечення розвитку регіонів та країн з урахуванням можливостей (і обмежень) природно-ресурсного і людського потенціалу.

Модель системи екологічного менеджменту побудована на процесному підході – і цим визначається її результативність та ефективність при зниженні впливу діяльності організацій на навколишнє середовище. Процесний підхід у питаннях охорони навколишнього середовища – і, відповідно, методологія СЕМ – побудовані на включенні відповідних вимог у вимоги до виробничих та інших процесів в організації, обліку їх при плануванні та веденні діяльності. При процесному підході виділяються і контролюються аспекти діяльності, продукції і послуг, пов'язані з взаємодією з навколишнім середовищем. Стандарти ISO серії 14000 вводять спеціальний термін – екологічний аспект. При цьому СЕМ призначена саме для того, щоб забезпечити контроль екологічних аспектів організації.

Найбільш значуща складова економічної ефективності природоохоронної діяльності, що підсилюється з впровадженням СЕМ, пов'язана з застосуванням підходу запобігання забруднення. Суть його в тому, що набагато більш ефективно, а нерідко – єдино можливо, знизити негативний вплив якої-небудь діяльності на навколишнє середовище за рахунок впливу на процеси, що його викликають, – першопричину впливу. Процесний підхід і методи запобігання забруднення прагнуть усунути причину шкідливого впливу, змінюючи виробничі процеси організації та оперуючи такими методами, як:

- зміна підходів управління та організації виробництва;
- вторинне і багаторазове використання або переробка матеріалів;
- зміни сировинних та допоміжних матеріалів;
- зміна технічного оформлення виробничих процесів;
- зміна технології (перехід на більш екологічно безпечну/ресурсо-ефективну технологію);

Саме ці методи стають основним інструментом СЕМ щодо зниження впливу на навколишнє середовище. Природно, що підходи запобігання забруднення можуть використовуватися спільно і одночасно з методами «на кінці труби», доповнюючи один одного для забезпечення максимальної

економічної ефективності та екологічної результативності. Більш того, СЕМ грає роль тієї структури, в якій пошук і застосування підходів запобігання забруднення приймає регулярний і систематичний характер, а організаційні і управлінські рішення реалізуються найбільш успішно.

КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*Курильців Р.М., к.е.н., доцент кафедри земельного кадастру
Львівський національний аграрний університет*

В останні роки відбувається значне погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших органічно пов'язаних із землею природних компонентів. А це, в свою чергу веде до поглиблення економічних, соціальних та екологічних проблем у сфері землекористування. Процес здійснення господарської діяльності на землі супроводжується різними ризиками, які спричинюють різного роду втрати, пошкодження та збитки.

Для земель сільськогосподарського призначення особливе значення мають ризики деградації, коли відбувається часткове або повне руйнування ґрунтового покриву, а також зниженням родючості ґрунтів.

З одного боку, деградація земель – це природне явище, яке спричинюється такими стихійними явищами, як вітрова та водна ерозія. З іншого боку, погіршення корисних властивостей землі може виникати внаслідок дій або бездіяльності користувача земельної ділянки. До них можна віднести забруднення, засмічення земель, а також використання земельної ділянки не за цільовим призначенням.

Виходячи з цього, нами пропонується наступний поділ ризиків, які виникають в процесі землекористування:

- ризики пошкодження земельних ділянок в результаті природних і антропогенних дій;
- ризики нанесення збитків внаслідок завдання шкоди майновим інтересам третьої сторони;
- ризики недоотримання доходу від земельної ділянки;
- ризики втрати або обмеження прав власності та інших майнових прав на земельні ділянки.

Ризики першої групи можуть проявлятися під час дії різних природних та антропогенних факторів на земельні ділянки і вести до виникнення збитків. З фізичної точки зору, збитки виникають внаслідок зміни структури ґрунту через вимивання або вивітрювання його верхнього шару, зменшення вмісту гумусу.

Ризики другої групи проявляються внаслідок порушення правил добросусідства (нанесення шкоди власникам сусідніх земельних ділянок та порушення їхніх прав).

Третя група ризиків відноситься до категорії так званих «фінансових ризиків». Якщо в першій групі розглядаються ризики пов'язані з пошкодженням самої земельної ділянки, то в даній – ризики пов'язані з